

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОГО, МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ
ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконав: студент 2 курсу 282 М групи
Спеціальності 081 Право
Освітньо-професійної програми «Право»
Сидорчук Євген Віталійович

Керівник: к.ю.н., доцента **Гавловська А.О.**

Рецензент:
завідувач кафедри спеціальних та професійних
дисциплін Херсонського факультету Одеського
державного університету внутрішніх справ
д.ю.н., професор **Шкута О.О.**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Загальнотеоретичні основи формування та реалізації молодіжної політики.....	9
1.1. Історико - теоретичний аспект формування та реалізації молодіжної політики.....	9
1.2. Поняття, ознаки та зміст молодіжної політики	22
1.3. Принципи, функції та методи молодіжної політики	28
РОЗДІЛ 2. Проблематика та тенденції формування і реалізації молодіжної політики.....	34
2.1. Тенденції реалізації та формування молодіжної політики у зарубіжних країнах світу	34
2.2. Проблеми та шляхи вирішення кризи молодіжної політики в Україні.....	45
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні умови та тенденції в нашій державі, а також соціально-економічна, політична та культурна криза в Україні потребує нових інструментів та механізмів щодо їх вирішення. Не є секретом те, що саме стратегія та планування базових основ може врегулювати та надати новий поштовх до розвитку та ліквідацію результатів непланомірного управління державою.

Наш світ змінюється дедалі швидше. Те що колись було фантастикою – зараз наяву, докорінні зміни приходять в наше життя і змінюють нас, технології та державу. Ці тенденції стосуються не лише економіки або політики – вони змінили суспільство, його засади, принципи взаємодії та розвитку.

Процес трансформації торкнувся всі країни світу, всі соціальні групи, а також покоління. Зміна мотивації досягнення цілей, а також світогляду вплинула на взаємини як окремих поколінь, так і суспільства в цілому.

Дійсно, на теперішній час можна прослідкувати та побачити очевидно молодь-орієнтовані держави, котрі належним чином оцінюють та використовують інноваційний та системний потенціал молодого покоління.

Молодь є не ресурсом, а носієм інтеграції та розвитку.

Саме тому для розвитку кожної з країн одним із головних її стратегічних завдань є формування та інтеграція в життя ефективної, соціально спрямованої державної молодіжної політики.

Сьогодні переконаливо свідчить про те, що саме ті держави котрі побачили ці тенденції та реалізували їх у свою внутрішньодержавну систему взаємодії поколінь, саме це надало їм вибудувати політичну, а також соціально-економічну систему розвитку держави враховуючи диференціацію поколінь, ідей та підходів.

З огляду на те, що молодіжна політика продовжує свій розвиток, незалежно від будь-яких чинників, є необхідність дослідження сучасних особливостей взаємодії молоді та держави, основних чинників та інструментів, а також дослідження та упровадження нових механізмів її реалізації. Саме це зумовило вибір цієї теми, мету, об'єкт та завдання наукового дослідження.

Проблематика реалізації державної молодіжної політики в Україні, вплив молоді на соціальний, управлінський та політичний аспекти держави висвітлені у значній кількості наукових робіт вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, основи функціонування державної молодіжної політики були досліджували: В.Барабаш, А.Гавловська, В.Головенько, М.Канавець, Л.Гиренко, А.Шаповалов. механізми та інструменти молодіжної політики досліджувалися В.Баглик, І.Артеменко. Досвід реалізації молодіжної політики в іноземних державах досліджували: Є.Бородін, М.Гуцалова, М.Кербаль. Проблематика функціонування державної політики стосовно молоді, шляхи її покращення була об'єктом досліджень: О.Білоус, К.Захаренко, А.Карнаух, В.Коваль, Г.Коваль та М.Головатий. У той же час, подальше функціонування та розвиток молодіжної політики в Україні потребує нових розробок, наукових обґрунтувань впровадження інструментів та механізмів у цьому напрямі державної політики, що і зумовило вищевказану тему наукової роботи, її мету, а також завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Кваліфікаційна робота виконана згідно з розробленим кафедрою національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права ХДУ планом проведення актуальних наукових досліджень та у відповідності до ініціативної теми кафедри («Теорія та практика реформування галузевого законодавства України», № 0118U006817).

Основною метою дослідження було теоретико-методологічне обґрунтування особливостей формування та реалізації молодіжної політики в Україні.

Відповідно до мети кваліфікаційної роботи було визначено наступні завдання:

- 1) проаналізувати причини та підстави виникнення молодіжної політики у світі;
- 2) розкрити поняття, ознаки, основні принципи здійснення державної політики щодо молоді;
- 3) охарактеризувати сутність механізму реалізації молодіжної політики;
- 4) дослідити моделі здійснення молодіжної політики у різних державах світу;
- 5) розкрити взаємозв'язок державної молодіжної політики та соціальних, економічних змін у державі;
- 6) дослідити основні проблеми реалізації молодіжної політики в Україні;
- 7) окреслити перспективні напрями вдосконалення молодіжної політики в Україні та можливі механізми її впровадження на регіональних та місцевих рівнях.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є суспільні відносини у сфері реалізації молодіжної політики, а також процеси й явища соціального, професійного, економічного й політичного становлення та розвитку молоді.

Предметом дослідження є формування та реалізація молодіжної політики в Україні.

Методи дослідження. В процесі виконання поставлених завдань використовувалися усім відомі загальнонаукові та спеціальні методи. Так, було використано такі як: аналіз і синтез – за допомогою чого було деталізовано об'єкт мого дослідження; порівняння та систематизація –

завдяки чому вивчено нормативно-правове становище та забезпечення молодіжної політики в різноманітних державах світу; системний – для розширення основ молодіжної політики; моделювання – задля вироблення основних напрямів удосконалення механізму реалізації в Україні державної політики стосовно молоді; а також, абстрактно-логічний для теоретичного узагальнення і надання пропозицій, визначення понять.

Основною базою дослідження стали наукові роботи українських та зарубіжних вчених, а також, нормативно-правові акти і офіційні публікації міжнародних організацій в мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів виражена в теоретичному обґрунтуванні особливостей виникнення, формування та розвитку державної молодіжної політики у різних державах світу, а також розробці рекомендацій вдосконалення в Україні діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування у здійсненні молодіжної політики. Наукова новизна результатів дослідження висвітлена в наукових положеннях щодо механізму впровадження молодіжної політики в Україні завдяки сучасним системам, зокрема: маркетингової, інноваційної, інтеграційної, інформаційно-комунікативної, адміністративно-територіальної системи з використанням інструментів, таких як: оновлені соціальні служби для молоді, нові робочі місця і соціальні гарантії у сфері працевлаштування, молодіжні пільги, цільові молодіжні програми, оновлена система фінансування, молодіжні органи самоврядування, житлова та освітня молодіжна політика. В результаті використання цього будуть змінюватися соціально-економічні показники не лише молоді, як соціально-демографічної групи, але суспільства України, в цілому.

Крім цього, класифіковано принципи здійснення молодіжної політики в Україні та ідентифіковані найбільш пріоритетні з них. В ході дослідження, було, остаточно зроблено висновок про те, що молодіжна

політика є цілісним комплексом, в який входять всі стратегічні аспекти, пов'язані з молоддю: соціальний захист, охорона здоров'я, забезпечення житлом, зайнятість, підприємницька діяльність, що здійснює держава в процесі реалізації основоположних її завдань.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості практичного використання запропонованих рекомендацій та механізмів, а також висновків в галузі державного молодіжного управління. Запропоновані заходи управління дозволять сформулювати нові та покращити малоефективні заходи соціалізації молоді, звернути увагу на важливість та пов'язаність молодіжної політики в державі з її соціально-економічним розвитком та інтеграцією.

Отримані в ході дослідження висновки та теоретичні положення, що доведені до рівня остаточних пропозицій та рекомендацій, можуть бути використані не лише для нових науково-дослідних розробок, але і практичного застосування в механізмах державної молодіжної політики України в практиці.

Апробацію результатів дослідження здійснено в збірнику VIII науково-практичної конференції курсантів, студентів, слухачів та молодих дослідників «Кримінально-виконавча система України та її роль в розбудові правової і соціальної держави» (26.11.2021 р., АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦАРНОЇ СЛУЖБИ, м. Чернігів).

Публікація: Сидорчук Є.В. Участь молоді як основоположний принцип молодіжної політики. Кримінально-виконавча система України та її роль в розбудові правової і соціальної держави: VIII науково-практичної конференції курсантів, студентів, слухачів та молодих дослідників (26.11.21 р., м. Чернігів) – готується до друку.

Структура роботи.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У першому розділі кваліфікаційної роботи мова йде про становлення такого явища в державному управлінні як «молодіжна політика», її основні теоретичні аспекти.

У другому розділі розглядається проблематика реалізації молодіжної політики в Україні, шляхи модернізації її механізмів та інструментів.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1 Історично-теоретичний аспект формування та реалізації молодіжної політики

Поява «молодіжної політики» пов'язана, передусім, з соціально-економічними змінами другої половини ХХ століття та зміною ролі молоді у соціальному розвитку суспільства. Виділення такого напрямку діяльності держави зумовлено поступовим розвитком людства на шляху до глобалізації.

Молодіжна політика, як політична новація, вперше знайшла своє втілення в програмі президента Сполучених Штатах Америки Франкліна Рузвельта у 30-х роках ХХ століття. Вона пов'язана, передусім, з його «Новим курсом» - системою заходів із запровадження централізованого планування і стимулювання економіки США, які здійснювалися з метою подолання Великої депресії у США в 1933-1940 роках.

«21 березня 1933 року президент направив конгресу послання, що передбачало ряд заходів допомоги безробітним: організацію спеціальних трудових таборів для безробітної молоді, широкий розвиток громадських робіт по всій країні і, нарешті, фінансову допомогу штатам для надання прямої матеріальної підтримки голодуючим сім'ям безробітних. 31 березня конгрес прийняв Закон про створення таборів для безробітної молоді (СКК). З метою залучення до трудової діяльності під загальним наглядом армійського командування в спеціальних трудових таборах опинилось 250 тис. молодих людей у віці від 18 до 25 років. Тут вони отримували безкоштовне харчування, житло, одяг та 1

долар на день. Із 30-ти доларів, які вони отримували за місяць, 25 мали відправляти додому» [20, с.41].

В рамках президентської програми президента Рузвельта у Сполучених Штатах Америки було запроваджену систему соціального захисту населення, зменшено кількість банків, працевлаштовано більшу частину безробітних, а також, запроваджено програму «молодіжної політики».

На мою думку, ніякого ідеологічного підґрунтя в молодіжній політиці Рузвельта на той час не було, адже, її справжньою метою було штучне запобігання збільшення пропозиції на ринку праці за рахунок випускників шкіл. Молодь збільшувала пропозицію на ринку праці, тим самим стимулюючи ріст безробіття в країні. Тому це була лише реакція на соціально-економічні зміни того часу і процес зародження молодіжної політики, більшою мірою, був пов'язаний з демпінгуванням молоддю ринку трудових ресурсів, а не з відсутністю соціальних гарантій в молоді на початку ХХ століття, хоча такі дійсно були.

Таким чином, поява молодіжної політики в нашому світі була зумовлена економічними процесами в Сполучених Штатів Америки та світу, в цілому. Хоча соціальне становище молоді на той час у всьому світі було вкрай обмежене, держави використали молодіжну політику як інструмент, який надавав можливість реабілітувати ринок праці в обмін на додаткові пільги та гарантії молодому поколінню.

Концепція молоді К.Маркса, а після марксистсько-ленінська концепція молоді, що були реалізовані в СРСР мала дуже великі між собою протиріччя: починаючи від визначення поняття «молодь», закінчуючи стратегічними питаннями, на кшталт, участі молоді у суспільному житті радянських людей.

«...Молодь у СРСР сприймалася як молодий революційний авангард суспільства, якому властиві юнацький романтизм, революційна нетерпимість до усього застійного, а з іншого – доводилося, що молоді

властиві нестійкість поглядів і переконань, схильність до анархізму тощо. Молодь, абсолютно, не визнавалася самостійним суб'єктом суспільних державотворчих процесів.

К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін розглядали молодь як нове покоління, що успадковує і продовжує традиції старшого покоління. Кожне з таких поколінь, за визначенням К. Маркса, Ф. Енгельса в «Німецькій ідеології», з одного боку, продовжує успадковану діяльність за умов, що кардинально змінилися, а з іншого – видозмінює старі умови шляхом абсолютно зміненої діяльності. Ця діяльність, за розумінням К. Маркса, Ф. Енгельса та В. Леніна, має бути не інакшою, як продовженням революційної, класової діяльності старших поколінь...» [7, с.146].

Концепція КПРС зосереджувалася на формуванні особистості виключно в ідеології, що імперативно насаждалася державою. Ідея молоді - рушійна, заідеологізована, беззаперечно спрямована комуністичною партією, її ідеями та ідеологією, рушійна сила.

Так, сприяли у більшій мірі цьому не більшовики, та не чимала кількість комуністів, а саме комсомольські організації та піонери. Саме такі організації були основною допомогою на шляху реалізації ідей комунізму.

Така молодіжна політика, врешті решт, спричинила споживацьке відношення держави (партійних структур) до молоді. Втім, не лише до молоді, а й до дітей та сім'ї - усього молодого покоління на протязі 80 років.

В результаті такої «молодіжної політики» в СРСР, більша частина «совєтського» суспільства виховалася без критичного мислення до оточуючих, держави, світу в цілому.

Як вказує М.Головатий: «...потрібно брати до уваги те, що найпомітнішими рисами молоді є високий рівень освіти, порівняно з іншими соціальними групами; великий соціальний динамізм,

мобільність, романтизм і соціальна нестриманість; високий потяг до нового, більш прогресивного способу життя...» [9, с.28-29].

Вказане підсилюється тим, що саме молодь є біологічним продовженням людства, соціальним відтворенням світу, основним носієм фізичного та інтелектуального потенціалу суспільства. Саме молодь створює реальні перспективи розвитку і прогресу.

«...У рік розпаду СРСР один із провідних російських фахівців з проблем молоді В.П.Мошняга визначив державну молодіжну політику як частину політики держави із соціалізації громадян і відтворення людських ресурсів, зазначаючи, що така політика має подвійну мету: по-перше, оптимізувати розширене кількісне та якісне відтворення робочої сили; по-друге, надати планомірності й ефективності процесові громадянської соціалізації молоді...» [23, с.14].

Молодіжна політика КПРС як теоретично, так і практично закінчується в серпні 1991 року.

З дня проголошення незалежності України починає змінюватися ідеологія та принципи молодіжної політики, розробляється принципово нова молодіжна політика, в програмі якої були поставлені зовсім інші цілі та потреби.

Так, до основних завдань слід віднести: розроблення та формування законодавчої бази молодіжної політики, визначення та забезпечення діяльності органів виконавчої влади, пов'язаних з молодіжною політикою; створення та організація механізмів практичної реалізації молодіжної політики. Саме таким чином почала формуватися державна політика України стосовно молоді, дітей та сім'ї.

У грудні 1992 року в Україні формується нова державна молодіжна політика, прийнято Декларацію «Про загальні принципи державної молодіжної політики в Україні». Так, саме з цього моменту в науці та законодавстві дедалі частіше почали використовувати терміни «державна молодіжна політика» та «молодіжна політика».

«Юридично поняття «державна молодіжна політика» було остаточно закріплено в Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні»: «Державна молодіжна політика – це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України...» [4, с.76].

На мою думку, це визначення є об'єктивним та ґрунтовним, оскільки крім відносин, які держава регулює, також зазначаються суб'єкти таких відносин, а саме держава, особистість, молодь, молодіжний рух. Крім того, у вказаному визначенні основні сфери регулювання та мета молодіжної політики. Важливим є те, що в ньому було задекларовано поєднання інтересів держави та молоді, а також, конкретно особистості.

«...У Декларації, окрім визначення поняття «державна молодіжна політика», означені також її мета, завдання, принципи, головні напрями, механізми формування та практична реалізація. Уникаючи переповідання вказаних сентенцій, зазначимо, що в Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» вказані основні принципи і ознаки державної молодіжної політики. Їх було деталізовано, а згодом, при внесенні змін і доповнень до закону, уточнено й поглиблено. Так, у згаданому Законі України від 4 лютого 1994 року з'явилися положення щодо молодіжних кредитів на будівництво житла; посилено гарантії молодим сім'ям щодо житлового будівництва тощо» [4, с.78].

10 жовтня 1999 року президент України Леонід Кучма, виступаючи на Всеукраїнському форумі «Молодь за майбутнє України»

сказав, що молодь може вимагати від України не тільки постійну увагу, але й створення необхідних умов та гарантій їх соціального становлення та розвитку. Додав, що держава не може і не повинна диктувати молоді якою їй бути, а повинна створити умови для реалізації її реалізації, вільного волевиявлення та застосування талантів, винахідливості працьовитості та наполегливості.

Основними принципами державної молодіжної політики стали:

- Розвиток і формування основних політичних, економічних та політичних гарантій для забезпечення власних прав і свобод;
- Створення належних та сприятливих умов для реалізації молоддю свого потенціалу та інтересів;
- Надання молоді соціальних гарантій стосовно освіти, активності, свободи професій та підприємництва;
- Розвиток молодіжної активності, молодіжного руху, залучення молоді до громадсько-політичного життя.

«...Запропоновані принципи, врешті, дають можливість створити умови для того, щоб молодь сама була активним суб'єктом державної молодіжної політики. Тож природно, що в Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (ст.2) записано, що найважливішим принципом соціального становлення та розвитку молоді є: «безпосередня участь молоді у формуванні та реалізації політики та програм, що стосуються суспільства взагалі та молоді зокрема...» [30, с.495].

Вказані засади та принципи дозволяють і сьогодні іншим країнам, особливо європейським, розробляти та практично здійснювати державну молодіжну політику.

«...У працях В. Г. Атаманчука спостерігається така класифікація принципів державного управління: 1) суспільно-політичні; 2) функціонально-структурні; 3) організаційно-структурні; 4) принципи державноуправлінської діяльності...» [2, с.172-173].

«...Аналогічний підхід щодо класифікації принципів державного управління запропонували Н. Р. Нижник та А. О. Машков у своїй праці «Системний підхід в організації державного управління», зокрема, визначено такі основні групи принципів:

- 1) суспільно-політичні (демократизм, законність, об'єктивність, гласність);
- 2) структурні;
- 3) принципи державно управлінської діяльності.

Інший підхід пропонує В. Я. Малиновський, який класифікує принципи державного управління таким чином:

- 1) загальносистемні: законність; демократизм; публічність; єдиноначальність і колегіальність; централізація і децентралізація; плановість; науковість; ефективність;
- 2) структурні: структурно-цільові; структурно-функціональні; структурно-організаційні; структурно-процесуальні;
- 3) спеціальні: принципи формування організаційних структур; принципи керування установою; принципи прийняття управлінських рішень; принципи контрольної діяльності; принципи виконавчої влади; принципи державної служби...» [19, с.160].

Так, формування та реалізація молодіжної політики в Україні здійснюється шляхом прийняття нових законів, проведення у Верховній Раді слухань та обговорень політичної стратегії щодо молоді, діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, а також створення підрозділів та служб у справах молоді, пов'язаних з реалізацією їх прав та інтересів, реалізація молодіжних програм.

Якщо брати до аналізу період з 1991 до 2021 можна виокремити наступні періоди:

- період з 1991 по 1996 рр.;
- період з 1996 по 2004 рр.;
- період з 2005 по 2010 рр.;

- період з 2010 по теперішній час.

Перший період з 1991 по 1996 рік являє собою виділення та формування сектору молодіжної політики України пов'язаний з проголошенням в Україні незалежності та створення нових підходів сприйняття молоді, переосмислення ідеології на базі створених ще у Радянському Союзі інститутів.

Цьому періоду притаманне відношення держави до молоді, як до активного учасника соціальних, культурних, політичних та економічних змін, тенденцій.

Саме в цей період було створено мережу соціальних служб для молоді та мережеву систему підрозділів з питань молоді у державних та місцевих органах влади.

Кабінет Міністрів України своєю постановою №255 від 12 жовтня 1991 року створив Фонд соціальної адаптації молоді в Україні. Як вказано у Положенні Фонду соціальної адаптації молоді в Україні, метою його створення було фінансування державних програм соціального захисту і адаптації молоді, програм молодіжних та інших громадських об'єднань і організацій по наданню соціальної та матеріальної допомоги молодим громадянам, забезпечення реалізації суспільно корисних ініціатив юнаків і дівчат, задоволення і розвитку їхніх духовних потреб.

Починаючи з прийняття 15 грудня 1992 року українським парламентом Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», 5 лютого 1993 року Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» затверджувалися основні засади створення соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов соціального становлення, а також, напрямків реалізації молодіжної політики, її розвитку.

Впродовж наступних років здійснювалися спроби реалізації молодіжних програм з державного бюджету, однак, відсутність

належного фінансування та контролю, фактично, не дозволили інноваційним тенденціям знайти своє місце в новоствореній Україні.

Головним «надбанням», що характеризує наступний період - з 1996 по 2004 рік є створення Міністерства України у справах сім'ї та молоді. Фактично, в цей період інститути молоді, сім'ї та дітей інтегрувалися в єдину систему центральних органів виконавчої влади у справах сім'ї та молоді.

Вказаний період характеризується повним поглинанням молодіжної політики сімейною та дитячою політикою в Україні.

Протягом третього періоду – з 2005 по 2009 року держава, фактично, не приділяє увагу молоді та концентрує свої зусилля на діяльності Міністерства у справах сім'ї та молоді, при цьому втрачає фокус та, згодом, результативність та надбання інституту молодіжної політики України попередніх років.

Четвертий період – з 2010 року, пов'язаний з усвідомленням всієї проблематики та безрезультатність попередньої стратегії молодіжної політики. Ключовою датою періоду було 9 грудня 2010 року, коли Президент України приймає Указ «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади», згідно якого ліквідується новостворене Міністерство у справах сім'ї, молоді, спорту та створюється нове – Міністерство освіти та науки, молоді та спорту та Державна служба у справах молоді. Позитивна тенденція вказаних змін полягала у відокремленні державної політики стосовно молоді від державної допомоги та соціальної допомоги сім'ям, дітям. Висвітлення проблем молоді та механізм їх вирішення був висвітлений як у профільних молодь-орієнтованих законах, так і тих, що пов'язані соціально-економічним, соціальним та гуманітарним напрямленням.

«Чинна нині в країні нормативно-правова база сприяє створенню організаційної структури молодіжних формувань, що працюють на

громадських засадах, а також державних установ, які безпосередньо здійснюють молодіжну політику...» [35, с.117].

Правові засади політики у сфері молоді та сім'ї сформульовані в 51 статті Конституції України, згідно якої сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою.

За твердженням дослідників, протягом 30 років було прийнято майже 900 законів України та близько 1200 підзаконних нормативних актів, що були спрямовані, по своїй суті, на ліквідацію молодіжних проблем.

«...Щодо сфери молодіжної політики, то «законодавчо-правовий механізм об'єднує такі складові:

- прийняття законодавчих актів, рішень державних органів управління, спрямованих на формування й реалізацію державної молодіжної політики;
- підготовка щорічної доповіді Президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні, стан реалізації державної молодіжної політики;
- створення механізмів та інститутів для проведення в життя законів щодо захисту прав та інтересів молоді;
- розробка та впровадження заходів із забезпечення здійснення прав молоді, зафіксованих у Конституції України, законодавчих та нормативно-правових актах;
- розробка та законодавче затвердження державних стандартів;
- вироблення механізмів для впровадження міжнародного законодавства, ратифікацію документів міжнародних організацій...» [1, с.119].

Українське законодавство стосовно молоді, передусім, зосереджено на таких нормативно-правових актах :

- Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» від 15.12.1992;
- Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05.02.1993;
- Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 01.12.1998;
- Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» від 21.06.2001;
- Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021;

Окрім вказаних, також було ухвалено й інші закони, які містять норми стосовно життєдіяльності молоді – до таких відносять: Закон України «Про освіту», Закон України «Про додаткові заходи забезпечення працевлаштування молоді» та інші.

«Сучасна молодь, відіграючи важливу роль у суспільному житті, залишається не достатньо захищеною складовою населення, яка потребує правових, економічних, організаційних умов і гарантій для своєї самореалізації. Вирішення складних проблем, дія у критичних ситуаціях часто вимагають колективної роботи, вміння працювати однією командою, терпимого ставлення до різних точок зору...» [18, с.42].

На сьогоднішній день, науковцями вже остаточно сформульовано поняття та систему політики. Так, до елементів системи політики традиційно відносять:

- політичні принципи та норми;
- об'єкти та суб'єкти, відносини (функції, режим та процеси) політичної системи;
- політичну культуру (ідеологію, свідомість) та політичну діяльність.

Саме завдяки поєднанню та взаємодії вказаних елементів політика розвивається.

Проводячи аналогію, теоретики молодіжної політики сформували такі аспекти реалізації молодіжної політики: інституціональний, регулятивний, функціональний, ідеологічний та комунікативний.

Перший - інституціональний аспект, діючий завдяки системі суб'єктів молодіжної політики та їх комунікації між собою, зокрема такі суб'єкти:

- держава, яка реалізує свої функції та задачі через систему державних інститутів (Міністерство Молоді та спорту України, Міністерство освіти та науки, Департаменти соціального захисту населення);

- громада, що реалізує функції через самоврядні інституції (молодіжні колегії при міських радах, центри соціальних служб); політична організація, яка реалізує інтереси молодіжних груп (Молодіжна партія України);

- громадське об'єднання, що реалізує інтереси відповідної соціальної групи молоді, або її в цілому (Молодіжна організація «Українська молодь – Христові»);

- «політична людина», як особа що бере активну участь у сфері розвитку молодіжної політики (Святослав Юраш – депутат ПП «Слуга народу», 23 роки).

Суб'єктом молодіжної політики, без сумніву, виступає молодь, однак, думки щодо вікового діапазону різняться. Так, одні молоддю вважають населення від 14 до 30 років, інші з 14 до 35 інші.

Об'єктом молодіжної політики також є відносини у сфері суспільного життя.

Так, «Стратегією розвитку державної молодіжної політики до 2020 року» вказано, що «молодь визнається не тільки об'єктом, але й активним суб'єктом державної молодіжної політики, який пропонує

власні шляхи розв'язання молодіжних проблем і може діємо впливати на ключові суб'єкти політики в центрі та на місцях [31].

Об'єктом, у даному випадку, виступають суспільні відносини, а також процеси й явища соціального, професійного, економічного й політичного становлення, розвитку молоді.

Наступний, регулятивний аспект проявляється через відповідні політичні норми та принципи здійснення молодіжної політики, зокрема:

- правові норми (конституції, законів);
- корпоративні норми (статути молодіжних організацій, внутрішні директиви);
- політичні традиції та звичаї;
- політичні принципи (позапартійність, рівність, демократизм);
- моральні норми суспільства;

Інший, функціональний аспект молодіжної політики полягає в функціях, особливостях політичного процесу та режиму.

Політичні функції - процес, діяльність держави стосовно вирішення завдань у сфері державної молодіжної політики. До їх особливостей можна віднести:

- реалізація інтересів не виключно молоді, а й інших соціальних груп, які пов'язані з ними у задоволенні їх спільних інтересів, прав та гарантій (наприклад забезпечення прав дітей при реалізації програми сприяння видачі житла молодим подружжям);
- соціалізація молоді;
- сприяння наступництву молоді в розвитку суспільства та підвищення доступності реалізації власного потенціалу.

Політичний процес – спосіб функціонування політичної системи суспільства, сукупна діяльність суб'єктів молодіжної політики, завдяки чому забезпечується функціонування та розвиток політичної системи.

Режим молодіжної політики – характерний тип влади, сукупність засобів та методів в молодіжній політиці, який відображає відносини держави та молоді.

Ідеологічний аспект - це система, що пов'язує собою політичні погляди, свідомість та політичну культуру стосовно молодого покоління.

Комунікативний аспект – те, що безпосередньо об'єднує, пов'язує вищевказані компоненти між собою, дозволяє молодіжній політиці інтегруватися та стрімко розвиватися.

Таким чином, кожен з вищевказаних елементів, посідаючи своє ключове місце та діючи у системному зв'язку з іншими елементами, знаходить своє прикладне вираження в сучасних суспільних та державно-політичних процесах в Україні.

1.2. Поняття, ознаки та зміст молодіжної політики.

Визначення та реалії молодіжної політики у всіх державах світу відрізняються, вони мають схильність до зміни з плином часу.

«Молодіжна політика - це стратегія, здійснювана державними органами влади з метою надання молодим людям можливостей і практичного досвіду, необхідних для успішної інтеграції в суспільство і функціонування в якості активних і відповідальних членів своїх соціумів і ініціаторів змін" [32].

В цілому, молодіжна політика має справу з різними, але при цьому взаємопов'язаними аспектами життя молодого покоління, такими як благополуччя, навчання, участь в демократичних процесах та інклюзія.

Молодіжна політика може відкрити перед молодими людьми можливості освоєння знань, навичок і підходів, необхідних для того,

щоб знайти своє місце в суспільстві, домогтися самостійності, взяти участь в процесах громадянського суспільства, вийти на ринок праці.

Молодь, зі свого боку, може сприймати якісь елементи молодіжної політики або як варіанти осмисленого використання вільного часу з акцентом на позитивних цінностях (згуртованість, групова солідарність і т. д.), або як можливість пропаганди здорового способу життя, чи програми сприяння підприємницькій діяльності, або як засіб доступу до орієнтованого на молодь правосуддя і т. д.

Так або інакше, молодіжна політика дає молодим людям шанс з усіх цінностей сьогодення вибрати «свої». При цьому вона сприяє згуртуванню суспільства і розвитку демократичних інститутів.

На мою думку, «молодіжна політика» є цілісним комплексом, в який входять всі стратегічні аспекти, пов'язані з молоддю: соціальний захист, охорона здоров'я, забезпечення житлом, зайнятість та підприємницька діяльність, освіта, а також такі «наскрізні» теми, як соціальна інклюзія, участь молоді в житті суспільства і т. д.

Вважаю, що молодіжну політику можна трактувати також як стратегію, орієнтовану виключно на молодих людей, тобто, що включає в себе такі елементи, як програми організації дозвілля, мобільність, волонтерський рух, програми роботи з молоддю, інформація для молоді, платформи для участі молодих людей в процесі ухвалення рішень і т. д.

При такому трактуванні молодіжна політика по можливості підлягає координації іншими напрямками державної політики, які мають відношення до молоді.

Мною було описано позитивну складову молодіжної політики. але в деяких випадках, треба розуміти, що мова йде про інше - контроль, нагляд, примус, дисципліни, а часом і про покарання. Недобровільний вибір роду занять в обмін на дохід або застосування заходів ювенальної юстиції до неповнолітніх, які перебувають в місцях позбавлення волі, - це приклади негативної складової молодіжної політики.

Вважаю, молодіжна політика включає в себе як положення і програми, орієнтовані на все молоде покоління, так і заходи, розраховані на конкретні групи молоді.

Поява в науковому обороті понять «молодіжна політика» та «державна молодіжна політика» пов'язана, передусім, з соціально-економічними змінами другої половини ХХ століття та зміною ролі молоді у соціальному розвитку. Молодіжна політика тісно пов'язана з динамікою конкретних суспільних змін, а тому, виділення такої сфери діяльності держави зумовлює поступовий розвиток суспільства на шляху трансформації та оптимізації.

У середині 80-х років ХХ століття термін «молодіжна політика» практично не використовувався, ніяк не досліджувався. Хоча, це не зовсім означає, що такої політики не було. Так, доцільніше буде казати не о молодіжній політиці, а політиці КПРС стосовно молоді. Відомо, що це пояснюється партійно-ідеологічним пріоритетом комуністичної партії, її місцем у суспільстві, в цілому, що було досліджено та викладено у розділі I наукової роботи. Молодіжна політика КПРС як теоретично, так і практично закінчується в серпні 1991 року.

На зміну такій політиці, у грудні 1992 року в Україні формується нова державна молодіжна політика прийняттям Декларації «Про загальні принципи державної молодіжної політики в Україні». Так, саме з цього моменту в науці дедалі частіше використовуються терміни «державна молодіжна політика» та рідше «молодіжна політика».

Використання терміну «молодіжна політика» як у науці так і літературі фактично досить посереднє.

Доволі часто, вищевказаний термін використовується як синонім «державної молодіжної політики». Однак, спорідненість цих соціальних явищ ще не дає підстав їх ототожнювати.

Специфіка сучасних процесів державного будівництва відводить державі роль координатора молодіжної політики, яку реалізують всі її суб'єкти.

Деякі з теоретиків розглядають молодіжну політику як своєрідний механізм за допомогою якого держава, політичні партії, громадські організації та інші соціальні інститути вступають у взаємозв'язок з молодим поколінням.

Вказаний механізм функціонує ефективно лише за умови коли усі суб'єкти будуть скоординовані, а роль координатора буде виконувати лише держава.

Серед науковців є інша позиція, яка полягає у визначенні молодіжної політики «як складної багатогранної системи відносин». Що стосується взаємовідносин молодіжної політики та державної молодіжної політики, що полягають у діяльності держави по створенню доктрин, концептуальних напрямів та забезпечення їх цілісною системою соціально-економічних, організаційних подій для соціалізації молоді, є ядром молодіжної політики. До цього, виділяють декілька рівнів молодіжної політики: національний, регіональний та місцевий.

Більше того, в структурі молодіжної політики окрім ядра державної молодіжної політики – виокремлюють також молодіжну політику політичних партій, політику громадських організацій по відношенню до молоді, політику молодіжних асоціацій та рухів.

Так, виходячи з принципу суб'єктності, І. Іллінський виділяє два види молодіжної політики: «...державну молодіжну політику і суспільну молодіжну політику. Головним суб'єктом, який реалізовує державну молодіжну політику, є держава в особі спеціальних органів, діяльність яких більшою чи меншою мірою пов'язана з соціалізацією людини. Суспільну молодіжну політику реалізують різноманітні інститути громадянського суспільства: політичні партії, громадські організації, профспілки і том подібне...» [14, с.376].

Схожої позиції дотримуються і інші дослідники. Зокрема, Н. Головатий вказує, що: «...молодіжна політика – поняття ширше, оскільки включає політику всіх державних структур, громадських інститутів і організацій. Ідеї щодо молоді можуть стати реальною силою тільки в разі не просто їх проголошення, а законодавчого закріплення. Крім того, автор вважає, що молодіжна політика може бути реалізована тільки при наявності певного механізму...» [40, с.29].

Визнаючи неминучість концептуального плюралізму підходів до розуміння феномену молодіжної політики, С. Чирун пропонує вживати терміни «державна молодіжна політика» і «недержавна молодіжна політика», яка в свою чергу включає громадську молодіжну політику і асоціальну молодіжну політику, тобто політику антигромадської спрямованості (злочинність, екстремізм). В даному випадку можна виділити два критерії на котрі спирається науковець: суб'єктність і спрямованість.

Питанням визначення поняття «молодіжна політика» задаються не лише законотворці, але й історики, педагоги, науковці, політологи правознавці, економісти, а також і культурні діячі.

На теперішній час в науці виокремлюють п'ять основних підходів для вивчення молодіжної політики, зокрема:

- інституційний (М.Перепелиця, І.Льїнський, В. Головенько);
- спадкоємницький (як механізм зміни поколінь (В.Чупрунов, В.Лісовський);
- інтеграційний (Ю.Вишневський);
- соціального розвитку (А.Шаранов).

На мою думку, молодіжна політика є реалізацією державних програм, спрямованих на інтеграцію молоді у процес державотворення з теоретико-методологічними, науково-практичними та ідеологічними засадами.

Як будь-який вид соціальної політики, державна політика також має свої етапи.

О.Л.Іванова зазначає: «...процес вироблення політики складається з п'яти взаємопов'язаних етапів, які можуть бути значно відірвані один від одного в часі, а саме:

1) етап визначення проблеми(проблема формується, визначається її суть, нагальність, і проблема приймається як така, що не може бути розв'язана за наявних умов);

2) етап намірів (з'ясовується різні ідеї стосовно вирішення проблеми, визначаються альтернативні пропозиції);

3) етап рішення (вибір та схвалення однієї із запропонованих пропозицій повноважним органом);

4) етап планування та впровадження (визначається механізм виконання прийнятого варіанту);

5) етап оцінювання реалізації політики (контроль за фактичним ходом дій, поточна оцінка результатів впливу, визначення необхідних змін)...» [13, с.121].

Аналізуючи основні етапи здійснення молодіжної політики Гавловська А.О. виділяє такі, що притаманні саме Україні:

- етап представлення політичних інтересів груп інститутам, що приймають управлінські рішення (наприклад, створення дорадчих комітетів із молодіжної політики, молодіжних політичних партій та організацій, участь молоді у відповідних виборчих процесах, проведення мітингів та інше. Яскравим прикладом цього положення в Україні є події, пов'язані з Революцією гідності (21 листопада 2013 – лютий 2014), де ініціатором протестів проти зриву підписання керівництва країни Асоціації з ЄС стали у своїй більшості молоді люди;

- етап прийняття рішення і формулювання політичної волі, політичного контексту проблем, збір інформації, розгляд різних можливих альтернатив. Прийняття рішення в державній політиці – це

результат діяльності політичних суб'єктів, який спрямовано на вирішення проблем загальнодержавного рівня;

- етап реалізації політичної волі – реалізація політичних рішень, програм, законів та нормативних актів, що відбивають динаміку політичного життя, розвиток реально існуючих політичних явищ та подій суспільства, а також реалізація політичної влади державних органів та органів місцевого самоврядування шляхом «нав'язування» власної волі іншим суб'єктам молодіжної політики [8, 68-70 с.].

1.3. Принципи, функції та методи молодіжної політики

«Молодіжна політика містить багато елементів. Однією з найважливіших її складових є державна молодіжна політика. Державну молодіжну політику визначають як системну роботу держави стосовно особистості, молоді, молодіжного руху, що проводиться в межах законодавчої, виконавчої, судової сфер і має на меті створити соціально-економічні, політичні, організаційні, правові умови та гарантії для того, щоб молодь могла самовизначитися в житті, інтелектуально, морально, фізично розвиватися, реалізовувати свій творчий потенціал як задля власних інтересів, так і задля інтересів країни...» [12].

Основними засадами реалізації молодіжної політики є:

- єдність та спільність інтеграції – розвиток культурної та релігійної ідентичності;
- підтримка ініціативності, розширення прав та можливостей молоді;
- підтримка правової та соціальної захищеності українського молодого покоління.

До основоположних принципів реалізації молодіжної політики в Україні можна віднести:

- принцип безпосередньої участі, згідно якого саме молодь, молодіжні організації, рухи є суб'єктом молодіжної політики, який власне створює і втілює особисті ідеї та права у реальність;
- принцип доступності полягає у реалізації та створенню максимально доступних умов для молоді, безпосередньому доступі – відстань, фінанси, інші чинники;
- принцип рівності, як втілення рівних можливостей та часток наданих послуг і ресурсів для молоді;
- принцип гарантій, відповідно до якого, держава надає молоді якісні мінімальні державні послуги, зокрема, освіта, виховання, їжа, фізичний та духовний розвиток, а також професійна освіта й працевлаштування;
- принцип соціальної компенсації, як правового та соціального захисту молоді, яка через соціальний статус або стан здоров'я не можуть реалізувати гарантовані державою права (інваліди, діти з багатодітних сімей, сироти);
- принцип пріоритетності, згідно якого формується певна система потреб та програм, яка реалізується відповідно до нагальності та найбільшої потреби, актуальності;
- принцип спадкоємності, який полягає у незалежності молодіжної політики від організаційних, політичних, територіальних змін в державі, формування стратегії молодіжної політики та її незмінність.

Окрім безпосередньо принципів молодіжної політики можна виділити групи принципів, що пов'язані з органами виконавчої влади, комітетами, які взаємодіють з молоддю:

Соціально-політична:

- принцип законності;
- принцип демократизму;
- принцип гуманізму;

Організаційна:

- принцип професійної компетенції;
- принцип публічності;
- принцип єдності та системності;

Спеціальна:

- принцип комплексності;
- принцип диференційованого підходу до молоді;
- принцип конфіденційності;

На мою думку, найбільш пріоритетними принципами молодіжної політики в Україні повинні бути принципи:

- захисту прав молоді;
- залучення до процесів прийняття рішень;
- рівності реалізації можливостей молоді;
- здорового способу життя;
- духовності;

Молодіжна політика, в широкому розумінні, включає державну молодіжну політику і громадську молодіжну політику, зміст яких розкривається через сукупність напрямків діяльності різних суб'єктів, яка дозволяє забезпечити і регулювати процес наступності поколінь у всіх сферах життєдіяльності.

Предметом досліджуваного інтересу є державна молодіжна політика як особливе, складне соціально-правове явище і, перш за все, комплекс правових відносин, які виникають в ході її формування і реалізації.

В основі нормативного підходу визначення поняття державної молодіжної політики лежать положення Конституції України, що визначають її конституційні характеристики, а саме проголошення України як демократичної, соціальної і правової держави, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнається найвищою соціальною цінністю. Слід також вказати на те, що права і

свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Положення Конституції, що визначають права, свободи і обов'язки стосуються всіх верств населення і молоді зокрема.

Незважаючи на те, що в тексті Конституції відсутні поняття молодь і молодіжна політика, саме Основний Закон держави і суспільства шляхом визначення характеристик держави, встановлення принципів конституційного ладу, закріплення конституційного статусу громадянина, закріплення системи органів державної влади та визначення їх компетенції створює правову основу для реалізації державою діяльності по створенню політичних, економічних, організаційних і правових умов і гарантій для самореалізації молоді.

У зв'язку з цим, необхідно, перш за все, з'ясувати соціальне призначення держави в роботі з молоддю. Як переконує досвід сучасного конституційного розвитку України і аналіз специфіки державотворчих процесів, однією з найбільш нагальних і значущих проблем нинішнього етапу є питання, які стосуються побудови соціальної держави та ефективної реалізації соціальної політики. Це пов'язано з тим, що соціальна держава є суспільним ідеалом, який здатний об'єднати і модернізувати суспільство.

Розвиток суспільства зумовило необхідність встановлення нових параметрів відносин між державою і людиною, які базуються на принципі взаємної відповідальності.

Динаміка конкретних суспільних змін і успішність процесу «соціалізації» держави знаходиться в прямій залежності від включення молоді в процес соціально-правової трансформації. Серед усіх соціальних груп сучасного українського суспільства, молодь, з огляду на її специфічні функції, може стати головним фактором забезпечення

розвитку держави і суспільства, але, лише при умови ефективної державної політики, головною метою якої є створення умов і гарантій для соціалізації молоді в інтересах держави, суспільства і її власних інтересах.

Підвищений інтерес до молоді генерції відображає одну з об'єктивних закономірностей сучасного етапу світового розвитку, пов'язану з усвідомленням суспільством і державою специфічної ролі і статусу молоді в політичній, економічній і соціокультурній дійсності.

Масштабні трансформації основ життя українського суспільства викликали динамічні і глибокі зміни соціальних характеристик нового покоління, зумовили появу значних і багатопланових молодіжних проблем, які заглиблюються і детермінують зниження молодіжного потенціалу.

«Молодіжна політика — це діяльність усіх суспільних інститутів, у тому числі партій, громадських організацій, інших інститутів громадянського суспільства, з метою соціалізації молодого покоління, його інтеграції в суспільні процеси. Державна молодіжна політика — це політика, діяльність держави, її інституцій, направлена на молодь, на підростаюче покоління, це наявність законодавчо закріплених ідей стосовно ролі і місця молоді у поступальному розвитку суспільства, а також системи різноманітних державних заходів, що сприяють реалізації цих ідей. Головною метою обох цих видів політики є створення необхідних соціально-економічних, політико-правових, організаційних умов та гарантій для соціального становлення, розвитку і вдосконалення як окремої молоді людини, так і всього молодого покоління» [11, с.6].

В.Крикунова проаналізувала види молодіжної політики виходячи з принципу суб'єктивності. Суб'єктом першого виду вона назвала державу в особі різних державних органів, які здійснюють свою діяльність у сфері освіти, культури, а також праці й довілля. Отже у цьому типі наявна певна молодіжна ідеологія – система поглядів та ідей,

враховуюча існуючі проблеми сучасності, виклики історії, а також, потреби розвитку людини і суспільства в цілому. До суб'єкту другого типу – партії, громадські об'єднання, бізнес-товариства, ЗМІ, а також саму молодь. Так, використовуючи власні ресурси, об'єднуючись, вказані суб'єкти можуть задати темп та напрям розвитку по «ідеальній моделі».

Варто вказати, що саме втручання держави, її реалізація молодіжної політики є своєрідним індикатором її зацікавленості та позиції щодо соціальних груп населення країни, її погляди стосовно майбутнього, або взагалі відсутність такого розуміння.

«Вочевидь демократичні перетворення в Україні зверненні в майбутнє, а отже, передусім до молоді. Без зацікавленості молоді та її активної участі ці перетворення нездійсненні. Україна, обравши шлях свободи та демократії, має робити ставку на молодь. Проте нині можна говорити лише про початкове становлення державної молодіжної політики в Україні. Ця політика — не прерогатива якогось одного відомства, а складова внутрішньої політики держави. Вона повинна передбачати активну інноваційну участь молоді в житті суспільства. Молодь — органічний суб'єкт економічного, політичного та соціокультурного розвитку» [17, с.89].

Таким чином, молодіжна політика є напрямом дій держави, що спрямований до регулювання соціальних явищ молодого покоління для їх контролю та комунікації, а також розподілу ресурсів у цій сфері, що тісно взаємопов'язаний з системою спеціальних заходів та програм забезпечення належного добробуту громадян та підвищення їх рівня та якості життя є резолютивним, що максимально наближено охоплює значення та особливості вказаного поняття. Визначення охоплює також і недержавні, тобто, ті що діють у правовому полі, проте не на політичних або законодавчих, а соціальних нормах суспільства.

РОЗДІЛ 2.

ПРОБЛЕМАТИКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Тенденції реалізації та формування молодіжної політики у зарубіжних країнах світу

Ми живемо у час нового сприйняття людини та її місця у суспільстві. Час нового поштовху до розвитку усього людства. Саме тому, досить важливим на сьогодні є пошук нових шляхів взаємодії суспільства та молоді, влади та молодого покоління.

Фактичний стан українського суспільства демонструє беззаперечну потребу розглядати молодь як його невід'ємну та необхідну частину системи, що відіграє свою вкрай особливу роль у розвитку усього людства.

«...В останні кілька десятиліть світ зазнав суттєвих, можна навіть сказати – докорінних змін. Трансформуються моделі міжнародних відносин, підходи до вирішення внутрішньополітичних та економічних проблем тощо. Світовий досвід доводить, що помітних політичних та економічних успіхів добиваються держави, які приділяють особливу увагу проблемам молоді з метою якнайефективніше використати інноваційний потенціал розвитку, носієм якого вона є» [5, с.183].

Державна політика щодо молоді у першому десятилітті XXI століття в розвинутих країнах світу була зосереджена, в основному, на створенні умов для соціальної адаптації та розвитку молодого покоління. Враховуючи фактичний стан та попередній досвід, цілком правильним буде не лише створення сприятливих умов, якості життя

молоді, а соціальний розвиток молодого покоління шляхом реалізації його сформованих інтересів.

Відповідно до критеріїв ООН, до молоді відносять осіб віком від 15 до 24 років. Так, закріплений в Україні молодіжний вік становить від 14 до 35 років. Наприклад, у Російській Федерації встановлено вік в періоді з 14 до 30 років, а у Сполучених Штатах Америки – з 16 до 24 років.

На сьогоднішній день актуальним є лозунг «Молодь – наше майбутнє». Молоде покоління є креативною силою, що модернізує державу, бере активну участь у досягненнях створення «нового технологічного соціуму».

Так, саме молодь відіграє ключову роль в реалізації інноваційної політики. Саме ця соціальна група відрізняється готовністю йти на ризики в умовах невизначеності. Молоде покоління має певні переваги у порівнянні з іншими: вони легше адаптуються у середовищі, мають високий рівень мобільності.

«...2010 рік можна вважати переломним для європейських країн, адже посткризове становище Європи повинне було змінитися більш сприятливими умовами. Економічні зміни – зазвичай швидший процес, ніж зміни політичні, що засвідчила нещодавня економічна криза. Очевидно, що посилення незалежності економіки потребує рішучішої і добре скоординованої політичної діяльності. Важливим завданням молодіжної політики у провідних країн Західної Центрально-Східної Європи є підтримка дітей і молоді. Проблема підтримки дітей і молоді набула визнання у західноєвропейських країнах в кінці ХХ століття в результаті осмислення наслідків бурхливих молодіжних революцій 1960-1970 рр., що мали місце в ряді у європейських країн, та наростання низки дитячих і молодіжних проблем...» [29, с.54].

«Зараз спеціальним молодіжним законодавством забезпечена більшість країн Європи, хоча проблема інтегрованої молодіжної

політики до сих пір активно обговорюється. Достатньо часто молодіжна законодавча база обмежується формальною освітою. У ряді країн Європи молодіжна політика, молодіжна робота й молодіжне законодавство є елементами добре структурованого та визначеного молодіжного сектору, інші країни не виокремлюють молодіжний сектор як напрям діяльності держави, тут молодіжна політика та молодіжне законодавство є складовими традиційних напрямів – соціального, освітнього, культурного, охорони здоров'я та ін. Тобто ми не можемо казати, що країни Європи розподіляються за наявністю чи відсутністю добре розвинутого молодіжного сектору» [22, ст.182-184].

«Світовий досвід переконує, що уряди різних країн шукають свої підходи до формування та реалізації молодіжної політики. У розвинутих демократичних країнах молодіжна політика, в основному, має трьохрівневу структуру, що дає їй змогу проводити її на державному, регіональному і місцевому рівнях. В країнах Західної Європи на цих засадах активно розробляються та впроваджуються комплексні заходи стосовно молоді. У багатьох країнах Центральної і Північної Європи молодіжна політика базується на визнанні відповідальності держави за успішне включення в суспільно-політичне життя всіх верств молоді...» [10, с.6-10].

Враховуючи популяризацію державної молодіжної політики в різних країнах світу протягом останніх 50 років, науковцями і законодавцями було досліджено та розроблено велику кількість різновидів механізмів її взаємодії з суспільством на підставі досвіду різноманітних державах світу.

Задачі в процесі реалізації молодіжної політики в країнах можуть відрізнятися, проте є те що усіх споріднює – їх спільна мета.

Так, аналізуючи підходи різних держав до цього питання, їх загальною метою можна назвати сприяння безконфліктній інтеграції молоді в суспільстві.

США. Державна молодіжна політика в Сполучених Штатах Америки передбачає максимальний державний вплив, регуляцію молодіжних проблем на мінімальному рівні. Більшою мірою, цим напрямом державної політики займаються саме благодійні приматні організації. США дуже активно залучає до участі в реалізації молодіжних проєктів комерційний сектор, тим самим, підвищуючи ефективність її реалізації. Більше того, держава особлива тим, що одним з основних напрямів діяльності, інструментів в ній є створення та розвиток органів самоврядування в навчальних закладах, зокрема, школах та вищих навчальних закладах. Завдяки цьому, молодь в США отримує усі необхідні соціально-комунікативні та управлінські навички. Це дозволяє використовувати цей «майданчик» для різноманітних форм впливу на молодь, прийняття ними рішень.

Німеччина. Державна молодіжна політика в Німеччині особлива своєю потужною законодавчою базою, але з іншої сторони, помірним втручанням держави у життя молоді. Держава гарантує та надає допомогу тип молодим людям, яким вона дуже необхідна, залучаючи при цьому іншу молодь та різноманітні інструменти. Окрім відомих соціально-демократичних засадах, молодіжна політика в Німеччині характеризується, також, наявністю ліберальних засад. Соціально-демократичні засади в Німеччині проявляються в збереженні нею при здійсненні молодіжної політики соціального виміру, а не індивідуальних інтересів молоді. Крім цього, надає особливу роль основним правам, випадкам їх порушення та запобігання цьому, створюючи для цього всі необхідні умови в державі. Ліберальні засади, у свою чергу, відображаються в заходах превентивного, субсидіарного характеру.

Статистика свідчить про те, що система молодіжної політики в Німеччині є однією з найдорожчих в Європі. Особливою рисою реалізації молодіжної політики є її структуризація. Так, в Німеччині діє чітка система рівнів політики стосовно молоді: загальнонаціональна,

регіональна та місцева. Серед заходів, що застосовуються для реалізації основної мети є соціальне забезпечення, боротьба держави з безробіттям та бідністю, інтеграція іноземців та допомога населенню в «східних регіонах». Німеччина до сьогодні працює над розробкою нових програм підтримки молоді в підприємстві і демонструє в цьому вражаючі результати.

Франція. Основним напрямом реалізації молодіжної політики у Франції є розвиток молодіжного самоврядування. Як на університетському, місцевому так і на державному рівні реалізується ініціативність та новаторство молоді. Так, в державі діє Національна рада молоді, яка очолюється міністром по справах молоді та спорту в якій молодь Франції має регламентоване законодавством повноваження ініціативи з актуальних молодіжних питань. У державі діє особлива форма студентського самоврядування – синдикати, які організуються на регіональних та університетських рівнях та об'єднуються в національні.

Велика Британія. В основі молодіжної політики Великої Британії є матриця потреб молоді громади. Саме виходячи з цього розробляються та реалізуються програми для покращення її соціально-економічного, культурного становища. У Великій Британії створені та ефективно діють спеціальні молодіжні служби, які розробляють план своєї діяльності виходячи з потреб невеликих, але цільових, молодіжних громад.

Діяльність молодіжних служб у Великій Британії оцінюється за такими загальнонаціональними критеріями:

- кількість молодих людей місцевої громади, які скористалися послугами служби;
- відсоток молодих людей, які брали активну участь у різних програмах;
- відсоток молодих людей, які досягли позитивних змін; — міра задоволеності клієнтів наданими послугами;

— кількість випадків переадресації [3, с.20].

Студентське самоврядування у Великій Британії зазнало значного розвитку. Завдяки студентським радам, які діють в державі, студенти можуть виражати свої думки та покращувати свої умови у соціумі.

Міжнародний досвід доводить, що доказова молодіжна політика будується «знизу – вгору». Спочатку на підставі достовірних даних і кращих практик формуються локальні політики, які на регіональному рівні об'єднуються та доповнюються діями субрегіонального рівня. Тому вагомим складником формування обґрунтованої молодіжної політики на державному рівні є формування локальних регіональних політик, що враховують можливості та потреби молоді на рівні територіальних громад [6, с.34].

Однією з найбільших студентських організацій у державі є Національна Спілка Студентів Об'єднаного королівства, яка представляє інтереси понад 5 мільйонів студентів.

Туреччина. Молодіжна політика в Туреччині реалізується за допомогою 14 міністерств та відомств, які у відповідності з їх специфікою діють та впливають на молоде покоління. Так, освіта, охорона здоров'я, працевлаштування, боротьба зі шкідливими звичками – це їх основні напрями роботи. Головне управління молоді й спорту вирішує проблему вільного часу молоді. В державі, також, діють молодіжні центри. Вказані інститути забезпечують можливість проведення вільного часу для молоді, в них проводять різноманітні заходи для молоді та консультують останніх щодо нагальних проблем. Усі вищевказані заходи здійснюються з тісною взаємодією та підтримкою державної та місцевої влади.

«...У більшій частині країн Європи мета молодіжної політики полягає в тому, щоб допомогти молодим громадянам реалізувати себе в соціумі, зокрема, забезпечити зайнятість та залучення молоді до громадського життя. Суспільству слід зосередитися на формуванні

необхідних умов для самореалізації молодих людей, при цьому вони активно включатимуться у перебіг суспільних процесів. Це сприятиме забезпеченню соціального, культурного і економічного відтворення і прискоренню суспільного розвитку...» [37, с.153].

«Європейські інститути молодіжної політики пройшли тривалий шлях становлення і розбудови. Молодіжна політика окреслилась у певну концепцію в другій половині ХХ ст., коли Західна Європа зрозуміла, що необхідна розробка спеціальної довгострокової стратегії, яка відповідає б потребам молоді. Крім того, вона не має концентруватися лише на вирішенні проблем молодого покоління як соціального про шарку, а й повинна бачити їх у якості важливого ресурсу, який може позитивно впливати на розвиток усього суспільства в цілому» [24, с.15].

Аналізуючи досвід реалізації молодіжної політики у найпродвинутіших країнах можна дійти висновку, що державна політика стосовно молоді в Україні не досить розвинута та потребує додаткових механізмів та інструментів.

Так, досвід Сполучених Штатів Америки, Великобританії та Франції свідчить про те, що необхідно посилювати роль молодіжного самоврядування в школах, коледжах, університетах. Вказане є досить доречним для нашої держави, оскільки молодіжне самоврядування відіграє велику роль у виявленні лідерів, виробленні спеціальних навичок управління та організації, роботи з колективом.

Успіх та реалізація Німеччиною молодіжної політики дає можливість скористатися досвідом її структуризації. Так, загальнонаціональні та місцеві рівні проведення державної політики стосовно молоді дозволяють підвищити ефективність вирішення індивідуальних проблем молоді. Крім цього, система державної підтримки молодіжного підприємництва, яка успішно працює в Німеччині є гарним прикладом інвестиції в молодь та отримання від них

«девидентів» шляхом кваліфікованих кадрів, новітніх технологій та великих податків, які після повертають в бюджет держави.

Крім того, вважаю, що Україна повинна покращити якісний стан кадрів, які залучені до молодіжної політики. Це необхідне, тому що в нашій країні хоча й багато профільних психологів, соціологів, соціальних працівників, однак, вони низько кваліфіковані. Для цього Україна повинна виробити чіткий механізм вирішення цієї проблеми: визначити потребу в професійних кадрах, їх підготовку, або перепідготовку, здійснити їх якісний відбір, удосконалюючи при цьому методики оцінки й атестації цих спеціалістів.

«...Раціональне використання молодіжного потенціалу здійснюється в процесі суспільного відтворення, а його результативність визначається напрямками і способами реалізації потенціалу молодого покоління - виробничі цілі, рекреація, діяльність у культурній, соціальній чи політичній сферах суспільного життя. Формування, розвиток і реалізація соціального потенціалу молодого покоління здійснюються під впливом трьох взаємозалежних факторів:

Перший рівень - зовнішні об'єктивні впливи середовища на стан соціального потенціалу молодого населення. Фактори середовища включають чинники: економіко-географічного положення і природно-кліматичних умов місця проживання молодих людей, його природно-ресурсного і демографічного потенціалу, структури і спеціалізації господарства, фінансової забезпеченості, рівня соціально-економічної розбудови регіону.

Другий рівень - внутрішні «особистісні фактори», які людина бере ззовні (йдеться про сім'ю, друзів, знайомих, систему освіти), сама перетворює у власні елементи особистості (стосується моральності, духовності, освіченості, інтелігентності, творчості, трудової активності, ціннісних орієнтацій, мотивів поведінки, інтересів, потреб).

Третій рівень – коло «інституціональних факторів», пов'язаних із потребою забезпечити відносно стійкі соціальні зв'язки і відносини у суспільстві, втілені завдяки роботі головних соціальних інституцій, насамперед, інститутів соціалізації (сім'я, держава, освіта, релігія, армія, право, ЗМІ). У підсумку їхньої роботи молода особа засвоює ряд суспільних норм і цінностей, а також модифікує відповідно до власних цілей...» [34, с.217-218].

Різноманітність підходів та методів реалізації молодіжної політики в різних державах дозволили Д. Галлі з С. Паугамом поділити молодіжну політику на групи. Так, на основі моделей соціального забезпечення (welfare) виділяють наступні моделі:

- універсальна (Скандинавські країни)
- суспільна (Великобританія)
- протекціоністська модель країн Центральної Європи (такою була державна молодіжна політика в колишньому СРСР);
- централізована модель (країни Середземномор'я).

Вважаю, що ця типологія розроблена недостатньо точно, тому вона і не знайшла своє відображення у практиці.

Однак існує інша типологія, вона є більш популярною серед науковців і виглядає наступним чином:

- універсальна модель (Данія, Норвегія, Фінляндія, Швеція, Ісландія). Розвиток взаємодії з молоддю як громадська система;
- середземноморська модель дещо близька до консервативної, помітними є роль і вплив на вирішення молодіжних проблем католицької або православної церкви.
- консервативна модель (корпоративістська) – існує глибока зацікавленість держави у вирішенні молодіжних проблем і, на додаток, – стимулювання волонтерського руху;
- ліберальна модель (більше надій на ініціативу і діяльність суспільства, громади, а вже потім – на державу);

Так, серед вказаних моделей виділяють три найпливовіші, домінуючі, основні. Дедалі частіше вони знаходять своє відображення у сучасних державах.

Перша серед них, модель «Швеції» особливістю якої є те, що спеціального закону її регулювання в країні немає. Однак, вказане компенсується чималою кількістю норм законодавства держави про соціальні служби, які діють як на регіональному, так і державному рівні.

Вказана модель характеризується досить активним державним втручанням у взаємини з молоддю. Досить сильні та впливові механізми дозволяють Швеції й іншим країнам, що використовують її модель функціонування молодіжної політики, успішно регулювати стосунки між старшим поколінням та молоддю, забезпечуючи інтерес і перших, і других.

Зовсім іншою, протилежною моделлю державної молодіжної політики є «модель Сполучених Штатів Америки». Проаналізувавши цю систему, вважаю, що хоча держава і намагається орієнтуватися на всю молодь, дбаючи про інтерес кожного окремо індивіда, проте орієнтована конкретно на ті випадки, коли є нагальні проблеми і саме в цей час держава втручається і надає допомогу, тим самим підіймаючи і надаючи досить високий рівень допомоги й підтримки тим, хто знаходиться в «зоні ризику».

Таким чином, модель молодіжної політики у США приділяє особливу увагу у цьому механізмі «соціально незахищеним», «неблагополучним» молоді.

На мою думку, максимально оптимальною моделлю державної молодіжної політики є Німеччина.

Так, державі вдалося вибудувати механізм, який орієнтований на загальний соціальний вибір і потреби, а не окремі, виключні. Велика увага приділяється забезпеченням прав і свобод дітей та молоді, навчаючи та забезпечуючи умовами їх дотримання, а не боротьби з

порушеннями, як результатом. В цій системі досить системно підходять до питання розвитку соціальних здобутків та соціалізації дітей, підтримці молодих сімей. Варто зазначити, що модель функціонує на загальновідомих принципах лібералізму та соціал-демократизму, і демонструє на протязі тривалого часу вищі показники.

«...Щодо ліберальних засад державної молодіжної політики, то вони проявляються, зокрема, у здійсненні багатьох акцій, заходів превентивного, компенсаційного, а також субсидіарного характеру. Загалом же, державна молодіжна політика в Німеччині має потужну науково-законодавчу базу та характеризується помірним втручанням держави у життя і справи молоді, наданням безпосередньої соціальної допомоги, головним чином, тим молодим людям, яким вона конче потрібна, та широким розвитком ініціативи самої молоді у вирішенні своїх проблем...» [26].

Однак, в більшості країн, у тому числі Україні, немає вказаних моделей «у чистому виді». Вони поєднані між собою та ґрунтуються на таких засадах:

- персональна участь молоді у розробці та реалізації державної молодіжної політики;
- наявність представників молоді у державних структурах, органах місцевого самоврядування, політичних партіях;
- надання державою необхідного мінімуму гарантій для соціального розвитку молоді;
- соціальної компенсації та підтримки;
- допомога у розробці та реалізації молоддю найважливіших проектів, програм для забезпечення спільних завдань та ідей.

Таким чином, реалізована в більшості країнах молодіжна політика спрямована на створення якщо не найбільш сприятливих, то мінімально необхідних для реалізації потенційних можливостей молодого покоління.

Саме завдяки цьому і розвивається молодіжна ініціатива, молодіжний рух, залучаючи молодь до громадсько-політичного життя, а також забезпечуючи умови для реалізації їх прав і свобод, соціальних гарантій, зокрема на здобуття якісної освіти, процесії, особистісного розвитку та підприємництва.

2.2. Проблеми та шляхи вирішення кризи молодіжної політики в Україні

«...Успішність реалізації державної молодіжної політики залежить від того, чи буде вдосконалено механізми реалізації цієї політики, що гнучко поєднують правові, державно-владні складові, як на рівні компетентних органів державної влади, так і на рівні органів місцевого самоврядування, які забезпечують управління, координацію у молодіжній сфері та реалізацію державної молодіжної політики, а також громадські інституції, діяльність яких є важливою умовою залучення широких верств населення, насамперед молоді, до вирішення загальносуспільних завдань, формування механізмів соціальної самоорганізації громадян, їх громадсько-правової свідомості та відповідальності...» [36, с.14].

Початок нового тисячоліття пов'язаний з комплексом нових, складних та взаємовиключних проблем. Їх поява, передусім, пов'язана з переходом до нового, постіндустріального, інформаційного періоду суспільства. Стрімка зміна інформації, її ролі та засобів масової інформації беззаперечно впливає на соціально-економічні, політичні та культурні тенденції у світі.

«Від того, яким чином сучасному поколінню молодих вдасться інтегруватися у доросле життя, розвинути свій інтелектуальний

потенціал, засвоїти здорові норми та цінності, влаштувати особисте життя та реалізувати репродуктивну функцію, і буде залежати доля всієї держави в довгостроковій перспективі. Кожна молода людина – це окремий та самодостатній шанс суспільства на гідне завтра» [27, с.23].

Результати соціологічних опитувань свідчать про те, що більшість молоді є пасивною, якій притаманна «очікувана» життєва позиція, з завищеним очікуванням стосовно держави та без бажання, безпосередньо, брати участь у реалізації своїх очікувань, ідей. Разом з тим, молодь, без сумніву, потребує додаткової підтримки та гарантій зі сторони держави.

Інвестиція держави у молодь сьогодні – майбутнє зростання для усього світового суспільства завтра.

До основних проблем, котрі потребують уваги та удосконалення у реалізації молодіжної політики у багатьох державах, належать:

- застаріла нормативно-правова база, відсутність єдиного правового поля регулювання молодіжної політики;
- неефективність заходів молодіжної політики;
- некваліфіковані кадри, що здійснюють реалізацію локальної молодіжної політики;
- фактична відсутність представництва молоді в різних структурах влади;
- відсутність централізованої системи соціалізації населення.

Для усієї світової спільноти актуальним питанням є виховання, освіта, наука, культура, а отже, молодіжна політика також.

На теперішній час кожна держава уже розробила та ухвалила нормативно-правові акти, що регламентують права та інтереси молоді, молодіжної політики держави.

Досвід попередніх поколінь беззаперечно вказує на те, що саме діалог є оптимальною формою взаємодії демократичної держави з молоддю. Саме така взаємодія у соціальній, економічній, політичній і

культурній галузі дозволяє підвищувати ефективність взаємодії суб'єктів для досягнення консенсусу з важливими викликами.

Вважаю, що саме формат діалогу є найбільш ефективним в умовах демократичної, правової та соціальної держави.

Аналізуючи політику багатьох сучасних країн, взаємодію їх влади з молоддю, можна побачити формат монологу держави в сторону молоді – систему рішень держави та органів влади, що здійснюють діяльність, пов'язану з молоддю.

На мою думку, ключову роль у молодіжній політиці повинна мати комунікація. Саме швидкість розповсюдження інформації у світі дозволяє створювати принципово нові можливості для держави, її вплив на аудиторію, формування нових цінностей, принципів, навичок та, що досить важливо – формування нової культури.

На теперішній час теорія комунікації активно використовується у державотворчих процесах, однак нині є потреба у структуруванні такого інформаційного простору для молодіжної аудиторія. Звичайні опитування на веб-сайтах уже у минулому те, що зараз ефективно працює – «круглі столи», гарячі лінії, особисті прийоми і що найбільш – розробка і прийняття проектів програм молодіжної політики.

Враховуючи те, що саме молодь відповідальне за майбутнє, за наступні покоління, спадкоємність історії та культури – нові покоління повинні вже зараз брати участь у формуванні та реалізації політики у державі, програмах та ідеях світової спільноти в цілому, прийняття соціально-важливих рішень. Саме від свідомості молодого покоління залежить майбутнє на планеті.

«...Молоде покоління є не лише суб'єктом, спадкоємцем матеріального і духовного багатства суспільства, а й творцем, завдяки якому з'являються нові, прогресивніші політико-демократичні суспільні відносини. Щоб рухатися, молоді слід проявити готовність відтворювати і розвивати не лише матеріальні, а й політичні, духовні цінності,

культуру своєї нації. Саме з огляду на це, вона перетворюється на основну силу, що рухає прогресивний суспільно-політичний розвиток на етапі, коли утверджується українська політична нація. Вітчизняна молодіжна політика має ряд основних завдань: – створити гарантовані соціально-економічні, політичні та інші необхідні стартові умови, щоб молодь могла соціалізуватися; – допомагати з проблемами, запитами, інтересами молодих людей – не за рахунок решти соціальних прошарків; – координувати зусилля, докладені державними органами, партіями, організаціями, об'єднаннями, рухами, соціальними інститутами і сили, що покликані забезпечити умови, яких потребує розвиток і самореалізація молодої людини; – забезпечити соціальну захищеність молодіжних груп...» [28, с.367].

Вважаю, що хоча людство володіє в особі молоді високим людським ресурсом, проте такий ресурс на сьогоднішній день без належного духовно-морального розвитку. Існує багато проблем, що призупиняють процес використання, реалізації потенціалу молоді у всьому світі. До таких проблем можна віднести проблеми зі здоров'ям, погане навколишнє середовище, відсутність належного матеріального, освітнього забезпечення, безкультур'я та бездуховність, повна відсутність вічних цінностей.

У молодіжному середовищі, зокрема, можна спостерігати високий рівень алкоголізму, ігроманії, наркоманії, куріння, проституції та багато іншого. Так, через велику кількість позашлюбних зв'язків, відповідно, ми можемо спостерігати великий ріст абортів. Відтак, і кримінальна ситуація починає змінюватися. Саме правильна молодіжна політика дозволяє запобігти вказаним явищам та виправити ситуацію, що склалася за останні десятиріччя.

У даному випадку можуть бути використані проектний та мережевий підходи, формування загальнонаціональних молодіжних проектів.

Окрім того, що держава може створити сприятливі соціальні та економічні умови для молоді, надаючи їм можливості досягти успіхів, держава «витягує» з бідності молоде покоління, і відповідно, їх сім'ї, батьків, які не змогли зробити це самостійно.

Залучення молоді до роботи в роботу органів державної та місцевої влади сприяє покращенню ситуації в боротьбі з корупцією. Омолодження державних еліт є центральним трендом в Україні, а отже, також повинно змінюватися статуси цих еліт, процедурою їх владарювання.

«...Щоб реалізувати державну молодіжну політику й активізувати молодь у сфері публічного управління та адміністрування, насамперед, на локальному рівні, була схвалена Стратегія розвитку ДМП на період до 2020 року, яка має на меті «забезпечити провадження комплексної, послідовної та взаємоузгодженої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань, що представляють інтереси молоді, у справі формування та реалізації державної молодіжної політики, створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов для стимулювання освіти, зайнятості, ініціатив, творчості та інноваційної діяльності молоді...» [38].

Враховуючи те, що відбувається у соціумі, сумнівним була б відмова молоді «власних» інтересів на користь «загальнолюдських». Треба свідомо розуміти, що публічні заклики та лозунги не вирішують наявні проблеми та задачі. Саме тому є необхідність центральної, цілеспрямованої політики, що була б заснована на об'єктивній інформації. Соціальна платформа, сформована державою, яка була б направлена на загальнолюдські цінності та інтереси була б дуже доречним вирішенням багатьох питань, які не можуть вирішити десятками років.

«Децентралізація влади помітно змінює нашу країну та систему управління в ній. Передача нових повноважень та потужного фінансового ресурсу на місця дозволила підвищити спроможність громад і змінити вектор їх руху на розвиток. Громади стають сильнішими й успішнішими. Водночас їх сьгоднішній і майбутній розвиток ґрунтується саме на свідомому та обізнаному молодому поколінні українців, оскільки молодь є основою не тільки сильної громади, але й міцної держави» [39].

Вважаю, що шляхом до формування ефективної і цілеспрямованої молодіжної політики може бути:

- чітко визначена державна структура, відповідальна за роботу з молоддю, т. е. орган, який очолює, направляючий, який координує і консолідує всю діяльність в цій сфері;
- чітко визначена цільова аудиторія, тобто конкретні вікові межі та/або вичерпний опис груп, які є «бенефіціарами» молодіжної політики;
- конкретна і прозора стратегія і план дій, а також механізми моніторингу та оцінки: що відповідають за політику органи і особи повинні бути підзвітні і вміти вчитися і здобувати науку зі досвіду з метою вдосконалення молодіжної політики;
- науково-інформаційна база: ідентифікація і категоризація потреб різних груп молоді, дослідження і статистика, емпірична інформація, що отримується в процесі реалізації політики;
- концепція, що трактує молодь як перспективний ресурс, а не як проблему і спрямована на підтримку молодих людей і сприяння їм в розкритті наявного у них потенціалу та в повноцінному і позитивному участю в житті суспільства;
- переконаність в необхідності і можливості забезпечити сильна участь молоді, тобто молодих людей, що беруть участь в

політичних процесах і залучених в молодіжні організації і життя суспільства в цілому;

- міжсекторальний підхід до молодіжної політики, тобто, об'єднання різних сфер діяльності в єдиному полі, що грає важливу роль в житті молодих людей і не обмежувати «молодіжної сферою»;

- виділений стійкий бюджет: потреби молодіжної політики повинні забезпечуватися стійкими, цільовими і достатніми ресурсами;

- стійкі зв'язки на місцевому, регіональному і національному рівнях, визнання компетенцій і зон відповідальності усіх учасників процесу, орієнтація на співробітництво, координацію зусиль і партнерство;

- узгодження з міжнародною практикою, орієнтація на діючі норми, рекомендації і позитивний досвід.

«Розробляючи і реалізуючи молодіжну політику, молодь бере участь розбудові країни. Це також дозволяє використовувати потенціал молодих людей задля суспільних, регіональних інтересів чи інтересів будь-якої окремої молодої людини. Він може бути використаним у якості додаткового джерела можливостей в організаційній, кадровій, інформаційно-пропагандистській, фінансовій та інших сферах, що дозволяє ефективніше готувати і проводити конкретну акцію чи захід, а отже і державну молодіжну політику в цілому» [16, с.74-79].

Аналізуючи молодіжну політику, необхідно відповісти на питання про те, як вона організована, хто за що відповідає, скільки це коштує, але в першу чергу - на питання про те, чи впливає - і наскільки помітно і ефективно – молодіжна політика на життя молодих людей.

Найскладніше завдання в цій справі - максимальне розширення сфери дії позитивної молодіжної політики та мінімізація застосування механізмів негативної політики.

«...Щоб формувалася молода робоча сила, яка б за кількісними та якісними показниками відповідала вимогам сучасного ринку праці,

необхідно: – запроваджувати маркетингові дослідження ринку праці та визначати, що потрібно економіці регіону: якими мають бути кваліфікація та спеціальності робочої сили; – вивчати попит громадян на освітні послуги, що надаються ПТНЗ, вищими навчальними закладами будь-якого рівня акредитації (спеціальності та професії); – удосконалити систему профорієнтації молоді у відповідно до того, яких кадрів потребує регіон; – формувати щорічне розгорнуте державне замовлення на підготовку фахівців певних спеціальностей та кваліфікаційних рівнів; – суттєво якіснішим зробити профнавчання, модернізувавши матеріально-технічну базу навчальних закладів, провівши їхню комп'ютеризацію, впроваджувати нові освітні технології, посилювати зацікавленість та відповідальність професорсько-викладацького складу закладів освіти у покращенні якості навчального процесу; – посилити практичну підготовку в ПТНЗ та ВНЗ; – забезпечити тісну взаємодію між навчальними закладами, роботодавцями та центрами зайнятості, коли необхідно визначити напрямки та обсяги підготовки фахівців, сформувати навчальні програми; – забезпечити, щоб роботодавці активно залучалися до підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрового ресурсу, посилювати їхню відповідальність за те, наскільки ефективно використовується та розвивається персонал; – запровадити щорічний моніторинг підготовки кадрового ресурсу в регіоні за кожним напрямом, спеціальністю та кваліфікаційним рівнем; – розширити економічні можливості для молодого покоління щодо здобуття вищої освіти, створивши рівні та прозорі умову вступу на основі конкурсів на бюджетну форму навчання, надавати пільгові кредити молодим людям для можливості здобути вищу освіту.» [25, с.102-104].

В умовах європейської інтеграції України молодіжна політика в нашій країні може стати головним інструментом модернізації держави.

Саме завдяки створенню сприятливих умов для існування підприємницьких ініціатив держава може отримати максимально швидко нове покоління, яке буде відрізнятися іншим підходом мислення. Вважаю, якщо з боку держави будуть залучатися кошти для фінансування молодіжних програм, впровадження нових пільг та механізмів придбання житла, гарантування працевлаштування та адекватної заробітної плати, то молодь в свою чергу зможе надати українському суспільству нову енергію розвитку, збільшуючи свій внесок у формуванні нової соціально-економічної системи.

«Підготована Міжнародною організацією праці доповідь "Зайнятість молоді в країнах Східної Європи: криза всередині кризи" містить пропозиції щодо розробки заходів, які б сприяли зайнятості молоді: – орієнтуючись на майбутнє, стабільність та цілеспрямовано докладаючи зусиль, щоб гарантувати молоді гідну працю, розробити комплексну стратегію розвитку та формування робочих місць; – можливість розробки угод щодо робочих місць для молодих людей на загальнонаціональному та локальному рівні на базі однотайного рішення, ухваленого соціальними партнерами, і їх реалізації задля того, щоб створити гідні робочі місця для молодих громадян; дії, покликані покращити якість робочих місць і конкурентоспроможність компаній; – необхідне підвищення якості освіти і навчання, враховуючи потреби ринку праці; слід краще опрацьовувати та фінансувати заходи активної політики на ринку праці з ціллю підтримати національні пріоритети стосовно зайнятості молодого населення; – змінити алгоритм, відповідно до якого надаються послуги зайнятості, щоб запропонувати набір стандартних послуг кожній молодій людині і надавати інтенсивнішу допомогу тим, хто ріс у несприятливому середовищі; – регулярно збирати, аналізувати і поширювати достовірну та своєчасну інформацію щодо молодіжного ринку праці; – щоб оцінити, наскільки

ефективно впливають заходи і програми молодіжної зайнятості, необхідно створити систему контролю та оцінювання...» [21, с.24-26].

«Державна молодіжна політика повинна розглядати молодь як базовий стратегічний ресурс держави і суспільства, як суб'єкт соціальної і економічної політики. Це, насамперед, означає підвищення ступеня уваги до проблем молоді, принципова зміна ставлення до неї на всіх рівнях влади, а також оптимізацію системи реалізації молодіжної політики України. Необхідно відмовитися від підходу до молодіжної політики як до засобу, спрямованого переважно на створення привілейованих умов для молоді в порівнянні з останніми соціальними групами і суспільством в цілому. Молодіжна політика України повинна формуватися із врахуванням специфічних інтересів молоді, на відмові від патерналізму» [33].

«Відродження незалежної демократичної держави залежить, насамперед, від громадянської позиції, соціальної активності кожного члена суспільства, передусім молоді. Роль молоді в суспільстві визначається її духовністю, моральними устоями, національними традиціями, загальним рівнем культури тощо. Кожне покоління формується на основі попередніх духовно-моральних основ, що є відбитком соціально-політичних та економічних факторів суспільного розвитку. Сьогодні нова українська держава прагне підтримувати національну культуру, щоб на її основі сформувати цінності, які повинні сприйматися молоддю» [15, с.17].

Реалізація молодіжної політики можлива лише після налагодження якісної освіти, зміцнення фінансових та правових гарантій стосовно реалізації молоддю своїх прав та свобод, доступності та функціонування молодіжних організацій, стимулювання та залучення молоді до політичного та економічного розвитку України.

Все вищевказане можливе лише завдяки об'єднаним зусиллям державних структур та їх спільною роботою над розробленням дієвої та

новітньої системи молодіжної політики, яка була б орієнтована дійсно на молодь, а не створювала б лише ілюзію такої.

ВИСНОВКИ

Державна молодіжна політика, попри суттєві відмінності в розробці теоретичної бази та практичної реалізації, нині розглядається як пріоритетний напрямок державної політики.

В ході дослідження були запропоновані практичні заходи, які могли б вдосконалити та посилити ефективність державної молодіжної політики в Україні. Досвід іноземних держав дозволяє дійти висновку, що є потреба сприяння органами законодавчої влади посилення створення належних умов для впровадження та реалізації конституційного права молоді на освіту високої якості, відповідно до її потреб. Крім того, є нагальна проблема та потреба в удосконаленні інфраструктури матеріальної бази молоді.

Активізація роботи над формуванням духовності та національної свідомості, патріотизму, активного способу життя, позиції потребує покращення інформаційної роботи органів місцевого самоврядування. Система цілеспрямованого інформування дозволить, передусім, через систему освіти виховувати молодь, впливати на неї, а не наслідки безвідповідального ставлення держави до виховання молодого покоління.

Сучасний підхід до реалізації молодіжної політики в Україні дозволить прорватися українське суспільство у майбутнє.

Молодь, як носій інтелектуального, творчого потенціалу може підійти по-іншому до вирішення сьогоденних питань і саме тому є необхідність її якнайшвидше залучення до управління.

Суттєвим недоліком реалізації молодіжної політики в Україні можна назвати відсутність її взаємозв'язку з іншими галузями політики в державі, штучну замкнутість молодіжних проблем.

Так, через це в ході дослідження було запропоновано практичні механізми активізації: посилення координації діяльності усіх державних

структур, як так, чи інакше, пов'язані з молодіжною політикою. Крім цього, удосконалення нормативно-правової бази спеціальних закладів, які займаються з молоддю та їх проблемами, вирішують їх. Проведення активної інвестиційної політики по відношенню до молоді та сучасної розгалуженої мережі закладів освіти.

Молодіжна політика є діяльністю держави, що направлена на формування соціальної суб'єктивності молодої людини. Необхідним у цьому є створення умов для такого розвитку молоді та її ініціатив.

З огляду на те, що молодь може бути як потенціалом, так і дестабілізуючим фактором є задача сприяння адаптації цієї соціально-демографічної групи до сучасних соціальних, економічних та культурних умов. Це можливо здійснювати через владні та громадські структури, реалізуючи завдяки їх великому потенціалу головні ідеї молодіжної політики, тим самим впливаючи та молодь та надаючи можливість почати з ними діалог. Аналіз сучасних взаємовідносин свідчить про тенденцію зміни системи цінностей, адже вона не відповідає державній. Молодь рішуче готова брати участь у державних, громадських процесах, реалізуючи свої кар'єрні цілі, але при цьому вона досить скептична до своєї можливості впливу на новітні розробки впливу на молодіжну політику, як одного з напрямів діяльності держави.

Лише активний діалог та тісні взаємовідносини молоді з державою дозволить державній молодіжній політиці України зробити крок уперед. Максимальний рівень ефективності буде лише тоді, коли нормативно-правове забезпечення буде відповідати фактичному рівню матеріального-технічного забезпечення закладів освіти, установ та організацій, що пов'язані з реалізацією молодіжної політик.

За умови, коли ділові та особисті якості керівників та спеціалістів будуть давати змогу молоді реально здійснювати вплив та розвиватися.

Коли відійде формалізм та на зміну прийде новий кадровий потенціал, який буде сприяти реалізації принципів варіативності, вільного, особистісно-орієнтованого підходу до освіти.

Оцінюючи в цілому діяльність держави щодо формування та реалізації молодіжної політики за останні роки, її можна характеризувати як етап становлення. На сьогодні склалася ситуація, яка потребує негайного вирішення, адже молодіжна політика так і не стала пріоритетною політикою держави. Про це свідчить процес фінансування молодіжних заходів, які відбуваються за залишковим принципом. Більшість рішень, постанов, цільових програм, що охоплюють молодіжну сферу, носять декларативний або рекомендаційний характер. Усі вони безпосередньо залежать від позицій центральних та місцевих органів влади і наявності коштів у відповідних бюджетах.

Державна молодіжна політика в умовах модернізації українського суспільства та його зростаючих вимог повинна стати інструментом розвитку та перетворення держави. Постійне сприяння з боку держави різним формам молодіжного самоврядування, створення нових механізмів та програм доступного житла для молоді, залучення приватного сектору та місцевих бюджетів для фінансування молодіжних програм, гарантії у сфері працевлаштування та підтримка підприємницьких ініціатив молоді здатні не лише зняти соціальну напругу серед молоді, а й надати нову енергію розвитку суспільства.

Пріоритетні шляхи розвитку молодіжної політики, що були запропоновані, здатні поліпшити соціально-економічне становище молоді, збільшити її внесок у розвитку держави та, водночас, компенсує і мінімізує наслідки помилок, властиві молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В.Л., Федоров В.М. Запорізька Січ як український феномен: Заповіт, 1995. 173 с.
2. Атаманчук Г.В. Сутність радянського державного управління, 1980. 400 с.
3. Безпалько О.В. Соціально-педагогічна діяльність молодіжних служб у громадах Великої Британії. URL: <http://ccf.kiev.ua> (дата звернення: 21.09.2021).
4. Бородін Є.І. Історія формування державної молодіжної політики в Україні (1991-2004 рр.): монографія, Дніпропетровськ: Герда, 2006. 472 с.
5. Бородін Є.І., Бульба Г., Кулініч О. В., Несторенко В.В. Нормативно-правове забезпечення діяльності органів державного управління, що займаються реалізацією державної молодіжної політики, вип.2: *Країні практики в молодіжній політиці. Ватерпас принт, 2009.* 243 с.
6. Вивчення становища молоді Київської області з метою формування обґрунтованої молодіжної політики: *звіт за результатами дослідження*: за ред. Н. М. Комарової, І. В. Пешої. Київ, 2017. 77 с.
7. Розвиток державної молодіжної політики: теорія, методологія, механізми реалізації, монографія: Миколаїв. Видавництво ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 432 с.
8. Гавловська А.О., Гасанов О. Наукові підходи до визначення поняття «молодіжна політика» як передумови формування та реалізації молодіжних програм. Реформування правової системи України під впливом євроінтеграційних процесів: *матеріали міжнародної студентської науково-практичної конференції (м. Херсон, 13-14 березня 2015 р.)*: у 2 ч. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. С.68-70.

9. Головатий М.Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. К.: Наук.думка, 1993. 237 с.

10. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. Укр. наук. дослід. інститут проблем молоді. К.Наукова думка, 1993. 237 с.

11. Головенько В.А. Нове покоління незалежної України: інформаційні матеріали для слухачів Курсів підвищення кваліфікації працівників галузі сім'ї та молоді (*тези лекцій*) за заг. ред. Г.Л. Черепанової. К.: Державний ін'т проблем сім'ї та молоді, 2004. 136 с.

12. Державна молодіжна політика URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 14.09.2021).

13. Іванова О.Л. Соціальна політика теоретичні аспекти: *курс лекцій*, ред. Ю.Г. Попсуєнко. К.: КМ Академія. 2003. 107 с.

14. Ільїнський І.М. Молодь і молодіжна політика, 2019. 696 с.

15. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні. *Політичний менеджмент*, № 4. 2005. 69 с.

16. Коваль Г. В. Вплив молодіжних громадських організацій на формування та реалізацію державної молодіжної політики: *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*, вип.2, 2013. 79 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyptp_2013_2_15 (дата звернення: 12.09.2021).

17. Колесніченко Н. М. Становище молоді як одна з гуманітарних проблем нашого часу: наукові праці. *Науково-методичний журнал*, т.23, вип. 10. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім.П. Могилы, 2002. 90 с.

18. Королько В.Г., Некрасова О. В. *Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика* : [підруч. для студ. ВНЗ], 3-тє вид., допов. і перероб. – К.: КиєвоМогілянська академія, 2009. 831 с.

19. Малиновський В. Я. Державне управління, Луцьк : Ред.-вид. відд. «Вежа» Вол. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. 558 с.
20. Мальков В.Л. Франклин Рузвельт. Проблеми внутрішньої політики та дипломатії: *Історико-документальні записки*. Видавництво МЫСЛЬ, 1988. 348 с.
21. Молодіжна зайнятість в країнах Східної Європи: криза всередині кризи: *доповідь*. Женева, Міжнародне бюро праці, 2011. 26 с.
22. Мотречко В. Особливості формування державної молодіжної політики в ЄС та перспективи її імплементації в Україні. Публічне адміністрування: теорія та практика, вип.2. 2014, URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2014_2_3 (дата звернення: 17.09.2021).
23. Мошняга В.П. Основные направления молодежной политики ООН. В. П. Мошняга, М. В. Столяров. Молодежная политика : Ин-т молодежи, 1991. 233 с.
24. Обіход М. Сучасний стан реалізації державної молодіжної політики в європейських країнах. *Науковий вісник*. 2016 -2017.
25. Орлов В. В. Шляхи удосконалення регіональної молодіжної політики: економіка та держава, №6. 2008, 361 с.
26. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект): Український інститут соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2001. С.242. URL: <http://www.politik.org.ua/vid/books.php3?b=4> (дата звернення: 11.09.2021).
27. Пірен М. І. Основи політичної психології : навчальний посібник. Міленіум, 2003. 218 с.
28. Ю. С. Шемшученко, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенко, *Політологічний енциклопедичний словник*, 2-е вид., доп. і перероб. Генеза, 2004. 367 с.

29. Поліщук В. Стратегія молодіжної політики у західноєвропейських та східноєвропейських країнах як основа підтримки дітей і молоді: *науковий вісник Ужгородського національного університету*, серія: Педагогіка, вип.26, 2013. 159 с.

30. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 5 лют. 1993 р. № 2998 – XII. Законодавство України: Верховна Рада України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (дата звернення: 21.09.2021).

31. Про стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року : Указ Президента України №532/2013 від 27 вересня 2013 року. *Офіційний вісник Президента України*, вип.24. 2013. 805 с.

32. Рекомендація Кабінету Міністрів Ради Європи державам-членам CM/Rec, (2015)3), Рада Європи. URL: <https://rm.coe.int/access-to-social-rights-cmrec-2015-3-ukr/1680a153fa> (дата звернення: 03.10.2021).

33. Савіцький В. Молодіжна політика в сучасних умовах. URL: https://www.zhitomir.info/post_1766.html (дата звернення: 04.09.2021).

34. Сенькова Р.В. Соціологія молоді: *підручник для акад. бакалавр*, М.: Юрайт, 2015. С.416.

35. Старинець А. Молодіжна політика в Україні: вирішення проблем, *вип.№6. Правова держава*, 2003. С.248–254.

36. Старожук Р. П. Державна молодіжна політика в контексті європейського вибору України: механізми реалізації: ОРІДУ НАДУ, 2007. 25 с.

37. Тименко В. М. Тенденції розвитку європейської державної молодіжної політики. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2012. 169 с.

38. Про Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року: Указ Президента України від 27.09.2013

№532/2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/532/2013> (дата звернення: 05.10.2021).

39. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. Тернопіль, Тернограф. 2017. 100 с.

40. Чирун С.Н. Молодіжна політика України в сучасному методологічному дискурсі, №5. *Вісник ЧДТУ*, 2019. С.136—140.